

KÖZMŰVELŐDÉS

POLITIKAI, TÁRSADALMI ES SZÉPIRODALMI KATHOLIKUS HETILAP.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
GYULAFEHÉRVÁR (VÁR.)
Telefon szám 16.

LAPTULAJDONOS
Az Erdélyi Róm. Kath. Irodalmi Társulat.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
Egész évre — — — — — 12 kor.
Félévre — — — — — 6 „
Negyedévre — — — — — 3 „
MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Nagy Románia.

A népek önrendelkezési jogának teljes és gyökeres félremagyarázásán alapul az a határozat, amely december elsején itt helyben kimondotta a románlakta területeknek Romániához való csatlakozását. Föltétlenül bizonyos, hogy úgy a magyarság, mint a többi nemzetek kellő formában fognak válaszolni s kellő nyomatékkal tiltakozni az államalakítás ezen új módszere ellen, amely forcirozott menetelésben akar az eseményeknek elébe vágni. Arról is megvagyunk győződve, hogy a békekonferencia tribunálja előtt is másképp fogják elbírálni ügyünket, mint a katonai gyakorlótér népgyűlésén.

Mert az nem lehet, hogy néhány ezer ember, mégha milliók képviselője is, áttörje az évezrek vérével, izadtóságával, könnyével épített országhatárok sorompóit, csak azért, mert a sorompókon túl emberek laknak, akik u. azon fajhoz tartóznak, vagy u. azon nyelvet beszélnek, mint az iteniek.

A faji jelleg bármily erős és tisztetreméltó is, de önmagában még határeltoló jogcím nem lehet. Mert a határeltolás a birtokkiszajátítás tényét is magában foglalja, már pedig nagyon naiv jogiérzékre vall, ha valaki a faji jelleg birtokszerző jogcímnek hiszi. Itt pedig az történt. Néhány ezer ember kimondta, hogy Magyarország évezres jogos birtok területét a Kárpátoktól a Tiszáig egyszerűen átadja Romániának, mert ezen a területen nagyszámú román-ság lakik. A leglaikusabb gondolkodó is ézzreveszi, hogy itt valami jogtalanság történik: azonnal megérzi azt a nagyon egyszerű és átlátszó igazságot, más a népek önrendelkezési joga, s más a területi kérdés. Megalakul valahol egy állam ezer évvel ezelőtt, megindítja az állami orgonizáció eszközeit, a kultúra és civilizáció gépeit, állandó befektetéseket tesz, kiszámíthatatlan milliárdokat belyez el évszázadokon, vérével oltalmazza évezren át, s akkor egy negyedét vagy ötödét egyszerűen kiszakítják a testé-

ből s oda csatolják egy másik országhoz csak azon a címen, mert ott is u. az a faj lakik, mint aminő a leszakított terület nagy része. El lehet ezt fogadni? Hiszen ha ez igaz, akkor ezt az elvet alkalmazni lehetne kicsinyben is, mert csak az örök igazság, ami en gros is ép úgy igaz, mint en détail. Már pedig micsoda jogi képtelenségek szüfennének ebből az elvből, ha kicsinyben is apró pénzre váltanók s megindítanók a birtokszerzésnek ezt a nem egészen európai módját?

Nem, ez a határozat nem wilsoni elv helyes értelmezése, ez nem a népek önrendelkezési jogának igazi alkalmazása, mert a wilsoni elvek szerint a történeti határok respektálándók, a román nemzetgyűlés pedig ezt a kérdést még csak szóba sem hozta.

De máskülömben is igazságtalan ez a térképrendezés s hiányzik belőle a státusbölcsesség biztos és helyes nézőpontja. Hiszen mit akarnak most a nacionalista tulzók? Fajok szerint akarják berendezni nem a világ, s nem is Európa, hanem csak Ausztria, s különösen Magyarország földrajzi ábraszát.

Ez annyira szembeötlő igazságtalanság, hogy szinte bizonyítani sem kell. Ha Ausztria darabokra bomlik, ez az ő dolga, mert Ausztria csak földrajzi fogalom, amely részint szerencsés házasságokból, részint hódító politikából született. Ott a részek különálló országok, fejedelmességek, királyságok voltak külön állami étellel. Csehország, Morvaország, Bukovina, Galícia stb. nemcsak fajokat jelentenek, hanem országokat is. Ha ezek most függetleneknek s önállóknak nyilvánítják magukat, ehhez joguk van.

De Magyarország alakulása másképen történt. Magyarország területén nem volt Tótország, nem volt Románia, Szerbia, Ukrajna. Ez a terület a hadak útja volt, ahol a szétszortan élő gyöngye fajok közt rómaiak, dákok, gepidák, gátok, húnok avarok kísérleteztek sikertelenül az államalakítással. Általános európai, emberi és kulturális érdek volt, hogy itt rendezett állam

alakuljon, amely részt vegyen a többi keresztény állam üdvös munkájában. Ezt a feladatot végezték el őseink. Alakulásunk tehát nem országoknak hozott bilincseket, hanem az állami élet áldásait hozta a gyengéknek, szóval általános európai érdeket szolgált. Ha tehát mi nem tiportunk le országokat, akkor a fajoknak nincs is joguk most területeket lefoglalni s más országoknak átutalni.

Elemezzük most a státusbölcsesség kérdését.

Tagadhatatlan tény, hogy a faji jelleg tisztetreméltó s erős mozgató volt a multban s a jelenben is, de ne feledjük el, hogy a világrendező gondolatok sorában a nacionalizmus is csak olyan efemer jellegű, mint a vallás, osztály, vagy a társadalmi és gazdasági érdekelttség akármelyik hulláma. Volt idő, amikor az emberiség a vallásszerinti kapcsolatokat kereste, ha kellett a faji jelleggel szemben. Volt idő, mikor a kath. csehek harcoltak a magyar Mátyás oldalán a cseh husziták ellen, a francia hugenották a protestáns angoloktól kaptak segítséget a kath. franciák ellen s így tovább. Ha akkor népszavazásokat rendeltek volna el, az emberek kétségtelenül a vallás szerint öhajtottak volna elhelyezkedni és államokat alkotni. S az egész vallási felbuzdulás csak pillanatnyi hangulat volt az emberiség történetében, amely átadta helyét a francia forradalom után a nemzetiszini érzéseknek. S-ezek a zinek is ma, egy jó évszázad után már fakulni kezdenek, átfesti őket az internacionále. És eljön az idő néhány évtized múlva, amikor a nemzetiségi kérdés lomtárba kerül s más perspektivák fogják irányítani a tömegek lelkét, amelyek megint csak más földrajzi határok szerint fognak magolúdni. Hát már mostan van-e valami státusbölcsesség benne, s szabad-e, hogy mi minden felbukkanó gondolat szerint revideálni kezdjük a területi elhelyezkedést s munkába állítsuk a határkiigazító ollókat? Hiszen ez annyit jelentene, hogy minden évszázadban folszabdoljuk Európa testét, s minden évszázad-

ban kitegyük egy új felborulás rémségeinek.

Nem, ez nem lehet s épen ezért hisszük, hogy a bekekferencia arópájja kisse más itéletet fog hozni ebben a kérdésben, mint az imperiaalista nacionalizmus komitéi és nepgyüleasei.

HIVATALOS RÉSZ.

Ruhabeszerzési segélyek folytatólagos kiutalása:

Balázsfalvi adóhivatal: Gál Miklós 1000 korona.

Bánffyuhyadi adóhivatal: Balásy Imre 1000 korona.

Besztercezi adóhivatal: Noszkó Béla 1000 korona.

Brassói adóhivatal: Kopacz Albert 1000 K., László Imre 500 K.

Csikszeredai adóhivatal: Tamás Ignác, Csomortáni Ignác, Fazakas István, Koncz István, csikszentimrei h. lelkész, Hosszu Ferenc, Nagy Antal, Albert Zsigmond, Bartha Ferenc, Orbán Ferenc, Potovszky Dávid, Buzás Imre, Felcsér Miklós, Boér János, Balló János, Kászonyi Alajos, Fekete Imre, Petres Kálmán, Radványi József, Gábosi Dénes, Villman Géza, Szekeres József, Antal József, Benke János, Bíró Ferenc 1000—1000 K., György Gábor, Kovács Balázs, György Lajos, Hollanda János, Nagy János 500—500 K., András Péter 1800 K., Anda Géza 1300 K., Vákár József 1400 K.

Dési adóhivatal: Török István, Kalit Ferenc 1000—1000 K., Szmolten Pál 1400 korona.

Fogarasi adóhivatal: Hadnagy János, Bíró Lőrinc 1000—1000 K.

Gyergyószentmiklósi adóhivatal: Bartalis János, Lukács József, Péterfi József, ditrói s. lelkész, Mosontzky Henrik gyergyófalvi s. lelkész, Péter Imre, Kiss Dénes, Kovács Ferenc, Csörgő Benedek, Görög Joákim, Balog Lajos, Gáspár János, Pál Dénes, Zonda Vince, Bartalis Márton 100—1000 K., Ferenc Sándor, János Gáspár, Medgyesi János, Salati Ferenc, Floznik György, Mihály Lajos 500—500 K., Csáki Béni 1400 K.

Gyulafehérvári adóhivatal: Butyka Sándor, Balázs Ferenc, Sándor Imre, Kádár József, Pucher Anaklét 1000—1000 K., Wéger Lajos 500 K., Sipos Sándor 1400 K.

Kovácsnai adóhivatal: Solyom Géza, Péntes László, András József, 1000—1000 korona.

Kohalmi adóhivatal: Hartman Tivadár 1000 korona.

Marosújvári adóhivatal: Magdó Mihály 1000 korona.

Medgyesi adóhivatal: Holló András 1000 korona.

Magyartáposi adóhivatal: Kovács Lajos, Huszár Adám, Bochkor László 1000—1000 korona.

Nagybányai adóhivatal: Szekeres János, Peiri Sz. József 1000—1000 K.

Nyárádszeredai adóhivatal: Gegő György, Albert István, Pálfi János, Kacsó László, Molnár Miklós, Kovács Gergely,

Erős József, Pál Rafael, Gazda Dénes 1000—1000 K., Pap Tamás 1800 K., Glosz Oszkár 900 K.

Oklándi adóhivatal: Kedves Péter, Adorján Károly 1000—1000 K., Gaál Tamás, Péter János 500—500 K.

Petrozsényi adóhivatal: Csaby Gyula József, Bencze István, Buday János, Oczwirik László, Karda Ferenc, Fekete János 1000—1000 K.

Szászsebesi adóhivatal: Rozsnai Barnabás, Husek 1000—1000 K.

Szászvárosi adóhivatal: Székely Vilmos, Ferenczy Vendel 1000—1000 K., Jellmann Gyula 500 K.

Szentágotai adóhivatal: Rónay Aurél 1000 K.

Szekelyudvarhelyi adóhivatal: Fülöp János, Kiss János, Németh Gyula, Kakucs Ferenc, Hadnagy Mihály, Gáspár Béla, György Lázár, Bartos Dénes, Kis András, Pap Gyula parajdi h. lelkész, Sass Antal, Gerő Simon, Koncsag Ignác, Csathó Ferenc, Szabó János, Oláh Károly, Csiki Péter, Székely János, Várady Gyula, Mihály Domokos, Sebestyén Mózes 1000—1000 K., Barabás Márton, 2600 K., Kicsid Béla, Dézsi Lajos, Rác József 500—500 korona.

Tekei adóhivatal: Toldaladi Samu 1000 K.

Törsvári adóhivatal: Bóér Károly 500 K.

Vajdahunyadi adóhivatal: Imre Károly, Jesztli János 1000—1000 K.

Gyulafehérvár, 1918. dec. hó 5-én.
8308—1918. szám.

A vallás- és közoktatásügyi miniszternek alábbi rendeletét tudomásvétel és mihez tartás végett közlöm: „Kiegészítésként a tanítási nyelvre vonatkozóan kiadott 200,532 és 202,600 sz. alatt kiadott intézkedéseknek, tudomás, mihez tartás, megfelelő sürgős további intézkedés végett értesitem Cimet, hogy

1. azokban az állami kisedvódákban és elemi népiskolákban amelyeknek egész közönsége vagy többsége nem magyar anyanyelvű, a fenförgő körülmények szerint a tanítás a tanulók többségének anyanyelvén intézendő. A magyar nyelv, ahol magyar nyelvű tanulók vannak, mint kiegészítő tanítási nyelv azután is. Ezekben az iskolákban a magyar nyelvnek külön tantárgyként való tanítását az első és a második osztályban mellőzni lehet.

2. azokban az állami elemi népiskolákban, amelyekben a magyar anyanyelvű tanulók vannak többségben, a nem magyar anyanyelvű többség nyelve a kiegészítő tanítási nyelv, a kisebbség nyelve a harmadik osztálytól kezdve rendes tantárgyként tanítandó.

3. a magyar tanítás nyelvű közép-fokú iskolákban (a felső nép, polgári fiú és leányiskola) az illető vidék lakosságának anyanyelve is rendes tantárgyként Cím által megállapítandó óraszámában tanítandó és a vallás oktatás is anyanyelven intézendő.

Ez az intézkedés azonnal érvénybe lép. Budapest, 1918. november hó 20-án. Lovászzy s. k.

Gyulafehérvár, 1918. nov. 27.

Majlát h. püspök.

H I R E K

— **Kin-vezések.** Salati Ferenc Gyergyóalfalura ment ideiglenes lelképásztornak, Hollanda János kíségetőnek Torjára. Brassay Imrét megbízták Fátásfalva ideiglenes ellátásával.

— **Halálozas.** Panajoth Ferenc sünfali plebános életének 47., áldásos áldozópap-ságának 25. évében hosszas, de türelemmel viselt betegség után nov. 29-én szü-lőföldjén, Székelyudvarhelyen elhunyt.

Magyarozgyéni Szögényi Béla nyug. pénzügyi. irodaigazgató életének 77. évében Alvincen elhunyt. Bőné a régi világ egyik karakterisztikus alakja szállt sírba.

— **A román nemzetgyűlés.** Körülbelül 10-15 ezer ember gyűlt egybe városunkban december elsején a román lakta vidékekről, hogy kimondja a Magyarországtól való elszakadást. A népgyűlés a vár melletti gyakorló teret választotta meg színhelyül, míg előzőleg a vezető férfiak a várbeli tiszti kaszinóban üléseztek és megállapították a határozati javaslatok végleges szövegét, amint erről olvasóink a fővárosi lapok útján értesültek. A gyűlésre minden felül összereseglettek a románság képviselői: püspökök, papok, tanárok, ügyvédek, az értelmiség minden osztálya, s a nép. Természetes, hogy mi a határozat főpontjával nemcsak nem azonosítottuk magunkat, hanem a legerélyesebben tiltakozunk ellene s tudjuk, hogy az erdélyi magyarság megfelelő módot talál, hogy kifejezést adjon tiltakozásának. Megjegyezzük azonban, hogy valami szép dolgot megtanulhatnánk tőlük: a példás együttérzést, amely a vezetőket s a népet összefűzi. A nép gyermeki alázatossággal hallgat vezetőire, mert hisz bennük. Épen ezért voltunk teljesen biztosak benne, hogy közbiztonság tekintetében teljesen nyugodtak lehetünk, mert bármily zavart le tudnának csendesíteni a vezetők. Apróbb incidensektől eltekintve példás rendben folyt le minden.

— **Csiky Miklós emlékre** újabbán adakoztat. Máthé István fűesperes 20 K. Müller János, Csányi Kálmán, Finta Antal 10—10 K., Rak József 7 koronát.

— **A Gyulafehérvári Román Nemzeti Tanács** ezennel hálás köszönetet mond Gyulafehérvár szabad város összes p. t. polgárainak és a város összes intézetei vezetőségének azon előzékeny magatartásáért és lekötő vendég szeretetért a mellyel a folyó év december 1-én Gyulafehérvárt tartott Román Nemzeti alakuló gyűlésen résztvett román testvéreinket fogadta és vendégül látta. Román Nemzeti Tanács.

— **Átvették a közigazgatást.** Városunkban dec. 5-én a románok átvették a közigazgatást. A polgármesteri teendőket dr. Felican Kamil ügyvéd látja el, a főkapitányságot dr. Patitia ügyvéd vette át, kinek Gritta hadnagy segítkezik. A többi hivatalnok megmaradt állásában.

— **Felhívás.** Munkások! Hosszu katonaszkodást után ismét munkát kerestek, hogy beilleszkedhesetek a békes rend keretébe és hasznos polgárai legyetek ennek a hazának, melyen kívül számotokra nincsen hely, mely éltet s majd hantjával eltakar. Segítségtekre sietünk felvilágosítást, elhelyezést nyújtunk, gondoskodni akarunk rólatok. A megalakult munkás otthon árammal lát benneteket, jöjjetek oda. Jelentkezni lehet a magyar hidászszakszövetség hivatalában a hidász-laktanya parancsnoksági épületében. Gyulafehérvár, 1918. nov. 28. Csibertics százados megbízott.

Felölös szerkesztő: **Rass Károly.**

Nyomatott a Püspöki Lyceumi könyvnyomdában (Schäser Ferenc) Gyulafehérvárt.